

ÓBUDÁRÓL MESÉLŐ KÉPESLAPOK

A dohánygyár tündöklése és bukása

A múlt század közepéig Óbuda szívében magasodott tiszteletet parancsolóan a dohánygyár klinkertéglás épülete. Ma már csak az Árpád hídi felüljáró árnyékában fedezhető fel részleteiben a városrészt egykor meghatározó ipari üzem. Régi levlapok és korabeli cikkek nyomán meséljük el rövid történetét. A képeslap Juhász Gyula ötvös, iparművész gyűjteményéből származik.

épület öt év alatt készült el. Építőanyagát a Természetbarátok Turista Egyesülete tagjai vasárnaponként hátizsákban hordták fel a 430 méter magasan fekvő tisztásra, és saját kezűleg építették a házat. 1992-ben – egy nappal azelőtt, hogy a Pilisi Parkerdőgazdaságtól a Budapesti Természetbarátok Szövetsége átvette volna az üzemtetést – tisztázatlan körülmények között porig égett. Emlékét ma már csak néhány régi fénykép és a Másfélmillió lépés Magyarországon című filmsorozat őrzi.

A Nagy- és a Kis-Kevély közötti nyereg több turista-út találkozási pontja. Tőlünk északra, a sárga jelzésen könnyen elérhető a pleisztocén rétegsorairól híres Mackó-barlang, melynek feltárása során több állat (rénszarvas, ló, barlangi medve, gyapjas orrszarvú, őstulok, hiéna) maradványaira és számos egyéb régészeti leletre bukkantak. Mi ezúttal a kék jelzést választottuk, és délkeletnek fordulva folytattuk utunkat Pilisborosjenő irányába. A Szódás-barlangot érintve kis kitérővel egészen a pilisborosjenői Egri vár mesterséges romjaihoz

ereszkedtünk. Az 1968-ban forgatott Egri csillagok filmhez valódi kövekből felépített díszlet azóta is egy középkori várrom hangulatát hozza. Az alkotók tiszteletére a negyven éves évfordulón az önkormányzat emléktáblát helyezett el, és a területet rendbe hozatta. Manapság szabadtéri rendezvények és várjátékok helyszínéül szolgál. Csapatunk egyre éhesebb lett. Korgó gyomrunk nem engedte, hogy tíz percnél tovább egy helyben időzzünk. A Teve-sziklák bizarr dolomitformáit útba ejtve negyed óra alatt elértük tizenhat kilométeres túránk végállomását, Pilisborosjenőt. A faluba érve a Templom utca egyik barátságos kiszolgálóegységében találtunk menedéket, ahol kedves helybéliek, kielégítő sörválaszték és a fatálon felszolgált finom lakoma tette felejthetlenné az ittlétünket. Ráadásul a számla is meglepően barátságos volt. Méltó befejezése ez egy remek túrának. Folytatás következik...

GALGÓCZI TAMÁS

Dohánygyár

O-Buda

A XIX. század közepéig a dohánynövény termesztése, feldolgozása és árusítása – a magyar korona országainak területén – minden megkötöttség nélkül, szabadon történt. Az osztrák császár 1851. március 1-jén nyílt parancsa után a dohány árusítása kizárólagosan állami monopólium lett, azaz életbe lépett a dohány-egyedárúság. Ettől kezdődően a felügyeletet gyakorló szervezet, az osztrák és a magyar Királyi Dohányjövédék 1866-ig közös igazgatású volt. A kiegyezést követően, 1867. augusztus 21-től a magyar királyi pénzügyminiszter felügyeletével a Magyar Királyi Dohányjövédék különvált, s központi termelésirányítással szigorú felügyelete mellett folyt a dohány termesztése és értékesítése. „Senkinek sem szabad az illetékes hatóság engedélye nélkül dohányt termelni, azt tiltott módon készíteni, felhasználni, vagy forgalomba tenni, avagy dohányt külföldről akár fogyasztásra, akár egyéb célra behozni” – állt a törvényi szabályozásban.

FÜSTÖLGŐ SZENT FLÓRIÁN

Egymás után létesítették a hatalmas állami dohánygyárakat, melyek száma Trianon előtt elérte a tizennyolcat, tehát európai dohány nagyhatalom lettünk. Elsőként 1872-ben Temesváron, 1883-ban Kolozsváron, majd

1889-től Debrecenben kezdődött meg a gyártás. A fővárosban az Erzsébetvárosi és a Ferencvárosi Dohánygyár után 1892-től a Budapest-Óbudai Dohánygyárban is beindultak a cigarettagyártó gépsorok. Azt sajnos nem tudjuk pontosan, hogy ki tervezte a mutatós nyerstégla épületet. Valószínűsítjük azonban, hogy a tehetséges Zobel Lajos, az építetető Kereskedelemügyi Minisztérium főtanácsos építészének asztaláról kerültek le, aki ez idő tájt tervezte a Pécsi, majd a Lágymányosi Dohánygyárat is.

A gyár bal sarkán állt 1928-ig a Fogadalmi oltár, ismertebb nevén a Szent Flórián-szoborcsoport. A hazai dohánygyárak között a legmodernebbnek számító óbudai üzem röviddel beindulása után napi negyedmillió szivarkát, cigarettát és körülbelül 2000 csomag pipadohányt állított elő. Több mint ötszáz dolgozójával az óbudai iparvidék élvonalába tartozott, hiszen a századfordulón a Gázgyár szintén ötszáz, a Hajógyár ezer, a Goldberger közel 700 embert foglalkoztatott. A harmincas években a jó minőségű bolgár, görög és kis-ázsiai dohánylevelekből már havi 54 millió szál cigarettát és 75 mázsa dohányt állítottak elő. A különféle dohányfajták keverését kádakban végezték a heti 20–30 pengőért dolgozó nők. A Mirjam és a Memphis cigaretták sodrását gépekkel készítették, amelyekből 3000 dobozt csomagoltak el óránként.

FOTÓK: OLÁH GERGELY MÁTÉ

DOHÁNYGYÁRI ÉLETKÉPEK

Bár a néhai dohánygyárban volt kultúrhelyiség, üzemi mosdó és „Hiszekegy” daloskör, a munkásnők élete itt sem volt mentes a veszélyektől. Egy sikamlós balesetről közölt írást a Népszava 1903. augusztus 29-i száma: „Az óbudai dohánygyár tisztviselői hivatalos idejüket műkedvelő fotografálással töltik. E hó 25-én is, ennek a sportnak hódolva, lefüggönyözték a hivatalos helyiségnek a munkatermekbe nyíló ablakait és behívtak egy munkásnőt, kit pőrre vetkőztetve, különböző állásban lefényképezték. Mivel sötétben nem jól sikerülhetnek a képek, tehát a Flórián-térre néző ablakokat nyitva hagyták és így az átellenben levő ház lakói az egész aktust kényelmesen végig nézheték. Egy kereskedő, ki abban a házban lakik és szintén a nézők közt volt, a látottakon megbotránkozva át is ment az igazgatóhoz és felhívta figyelmét ezen szemérmetlen dologra és kérte őt, ha máskor ilyen fényképfelvételeket csinálnak, legalább függönyözzék be az ablakokat. A többi munkásnők, mikor megtudták az esetet, annyira felháborodtak, hogy a nevezett munkásnőt a gyár előtt csúnyán elverték. A tisztviselőknek persze hajuk szála sem görbült meg; ők továbbra is szidhatják a szocialistákat. Az igazgató különben nagyon szigorú erkölcsű úriember, ki nem mulaszt el semmiféle alkalmat, hogy munkásnőit ne óvna a szocialisták mételyező lehelletétől, erkölcstelen, hazátlan, családot és vallást rontó gazoknak nevezi őket. Hogy azonban az ő vezetősége alatt álló embernyúzó intézetben a kincstár pénzén fizetett naplopók milyen botrányos dolgokat csinálnak, azt vagy nem tudja, vagy nem akarja tudni.”

Nagyon népszerűek voltak a lakosság körében az itt készült dohányfajták, ezt bizonyítja, hogy egyesek még a trafikok reggeli nyitását sem bírták kivárni. Az 1921-ben megjelent, A dohánygyár szarkái címet viselő cikkben olvashatunk erről: „Két detektív Óbudán betörök után nyomozott, és eközben észrevették, hogy a dohánygyár felől két férfi jön és hatalmas csomagokat cipelnek,

amelyekben finom dohányt találtak. Kiderült, hogy a dohányt az óbudai dohánygyárból lopták. A rendőrség megindította a nyomozást, amelynek során 18 férfit és 3 nőt állítottak elő, akik már huzamosabb idő óta dézsmálják az óbudai dohánygyár raktárát. Valamennyien a dohánygyár alkalmazottai voltak. A lopásokat úgy követték el, hogy a raktárbalakat a takarító asszony éjjelre nyitva hagyta, a férfiak bemásztak, és kisebb-nagyobb mennyiségű dohányt vittek el. Az eddigi adatok szerint

körülbelül 30 métermázsa dohány hiányzik az óbudai raktárból, amelyet viszonteladók vásároltak meg nagyon olcsón. A dohánygyár kára meghaladja a 3 millió koronát. A rendőrség úgy a tetteseket, mint az orgazdákat letartóztatta.”

A súlyemelés és rövidtávfutás mellett a sport más szakágában is jeleskedtek a dohánygyári melósok: „A Dohányjövédéki Szakszervezet sportosztálya által Balatonalmádiban rendezett Nikotex Sakk-Kupán 14 csapat

140 sakkozója vett részt. A bajnokságot az óbudai dohánygyár nyerte.”

HAMVADÓ CIGARETTÁK

A második világháborút követően hamar visszaállt a termelés a dohányüzemekben, csak átfestették a cégtáblákat Nemzeti Vállalatra. A dohányipar decentralizálása következtében felszámolták a kőbányai (1949), az óbudai (1950), majd a lágymányosi (1965) dohánygyárakat, és négy vidéki üzemet hoztak létre, illetve fejlesztettek fel helyettük Debrecenben, Egerben, Pécsen és Sátoraljaújhelyen. Az épületet előbb a Vörös Szikra Gyár, majd 1957–1989 között utódja, a Budapesti Rádiótechnikai Gyár (BRG) vette birtokba. Itt készültek az első szalagos magnetofonok, URH-készülékek, diktafonok és később a kazettás magnók is. Ma már Óbuda központjában, a Flórián téri gyár helyén a 10.000 négyzetméteres Flórián Udvar kínál irodaterületeket.

CSONTÓ SÁNDOR